

Luka 4,13-30

Propovijed: **Pljuska gnjeva**

napisao: Danijel Dragaš

2023.

UVOD

1. U prijašnjim propovijedima govorio sam o „ideji“ prihvaćanja Božje volje upravo onda kada nam je najteže. Sotona će uvijek u našim nevoljama iskoristiti priliku da prikaže Boga kao ne dobrog Boga, i u tome je nevjerovatno vješt.

1.1. S druge strane, želim istaknuti još jednu misao: ako živimo blesavo i nepromišljeno, to će zasigurno utjecati na ishode u našim životima. Ali ako živimo mudro i koristimo razum i savjest koju nam je Bog dao, možemo s pravom očekivati da će naš život biti ispunjen blagoslovom — duhovno, psihološki, ali i materijalno. Najbolji dokaz da je to istina nalazimo u Mudrim izrekama. One su napisane rukom čovjeka koji je postigao sve što ovaj život može pružiti. Kroz taj proces stekao je ogromno iskustvo i mudrost, i upravo zbog toga odlučio je napisati knjigu koja čitatelju nudi principe: kako živjeti mudro i kako izbjeći nemudrost, odnosno ludost. U Mudrim izrekama jasno vidimo: mudar čovjek uživa u plodovima svoga života, a nemudar ide prema svojoj propasti. To su univerzalni principi koji vrijede i danas, i mi kao vjernici trebamo ih usvajati i primjenjivati u svome životu.

1.2. No, prije nego krenemo proučavati novi odlomak, želim naglasiti i ovo: patnja — ili bilo koja druga vrsta nevolje — neizbježan je faktor u životu jednog vjernika. Bog nas kroz patnju učvršćuje u vjeri, On nas priprema za svoje kraljevstvo. I upravo kroz nevolje dobivamo čvrst dokaz — ako u njima ustrajemo — da smo djeca Božja. Kroz patnju shvaćamo koliko je ovaj život krhak i prolazan; uviđamo koliko bi apsurd bio tražiti potpuno zadovoljstvo ovdje i sada. Upravo zbog te spoznaje, usprkos nevoljama koje prolazimo, mi u svojoj slobodnoj volji odlučujemo slijediti Očevu volju za nas. Naše oči ostaju uprte u ono nevidljivo. Mi trčimo maraton prema glavnom cilju koji Biblija obećava svakome tko ustraje u nevoljama: vječnom blagoslovu, gdje više neće biti ni tuge, ni patnje, ni ikakvih nevolja.

SINAGOGE

2. (Luka 4,14-15) „Tada se Isus vrati sa snagom Duha u Galileju, i glas o njemu puče po cijeloj okolici. Poučavao je u njihovim sinagogama, i svi su ga slavili.“

2.1. U ova dva stiha Luka ukratko želi sažeti događaje koji su se odvijali tijekom Isusova povratka iz pustinje. Vremenski period tih događaja nije preciziran — može biti da se radi o nekoliko tjedana, a možda i nekoliko mjeseci.

2.2. U Evanđelju po Ivanu čitamo da je nakon povratka iz pustinje Isus sa svojim učenicima otišao na svadbu u Kanu, gdje je učinio svoje prvo javno čudo — pretvorio je vodu u vino¹. Dakle, ponovimo: nakon krštenja i nakon kušnji u pustinji, Isus započinje svoju javnu službu. To čitamo u 14. stihu: „Tada se Isus vrati snagom Duha.“ Što znači taj izraz „snagom Duha?“ To znači da je Bog odlučio čudesima, koja je Isus počeo javno činiti, potvrditi njegovu službu pred ljudima. Čitamo u tekstu da se glas o njemu zbog tih čudesa proširio po cijeloj okolici. A u 15. stihu vidimo kako Isus poučava u njihovim sinagogama. Kao što sam naglasio na početku, vjerujem da nam Luka u ovim redcima daje sažetak događaja koji su se zbili prije nego što je Isus otišao u svoj rodni kraj, Nazaret, i po običaju ušao u sinagogu.

2.3. (Luka 4,16) „Dođe u Nazaret gdje je othranjen te po svom običaju u subotu uđe u sinagogu. Zatim ustade da obavi čitanje.“

2.4. Nakon tog vremena Isus se vraća u kraj gdje je odrastao i, po običaju, ulazi u sinagogu. Sinagoga je bila mjesto — zajednica ljudi — gdje su se Židovi toga vremena okupljali kako bi štivali Jahvu. No, ona nije bila središte religioznog života židovskog naroda; središte je bio Hram u Jeruzalemu. Katolici imaju donekle sličan obrazac u strukturi svoje religiozne prakse: dok su crkve po cijelom svijetu mjesta gdje katolici štiju Boga, središte njihove religioznosti nalazi se u Vatikanu.

2.5. U Starom zavjetu vidimo da sinagoge nisu postojale od samih početaka judaizma. Tek nakon izgnanstva židovskog naroda u Babilon počinje ideja o sinagogama. Kada su Židovi bili fizički daleko od Hrama, došli su na misao da osnuju sinagoge kako bi očuvali vjeru u Jahvu, Boga svoga, i kako bi nove generacije učile vjeru koja im pripada kao fizičkim potomcima Abrahama, Izaka i Jakova. Nakon povratka iz Babilona u obećanu zemlju, oni su tu praksu zadržali. Tako da u Isusovo vrijeme Židovi koji su živjeli daleko od Hrama imali su svoje sinagoge, gdje su mogli učiti o svojoj vjeri i obdržavati svoje religiozne prakse².

2.6. Kako je izgledalo štovanje Jahve u sinagogama? Nemamo potpunu i jasnu sliku, ali možemo, na temelju biblijskih tekstova i povijesnih izvora, pretpostaviti da je subotnji sastanak u sinagogi izgledao otprilike ovako: prvo bi na redu bile molitve i pjevanje (Psalmi), zatim bi se izvadio svitak, pročitao bi se i preveo odlomak iz Tore (Pisma), a potom bi učitelj (rabbi) tumačio taj odlomak okupljenoj zajednici.

2.7. U nastavku 16. stiha čitamo da je Isusu predan svitak da ga pročita. U to se vrijeme tekst čitao na hebrejskom, a zatim bi ga ili sam čitatelj ili netko drugi preveo na aramejski. Hebrejski je bio liturgijski jezik judaizma (lëshon ha-kodesh, „sveti jezik“), jezik na kojem su napisani sveti spisi (Tanakh), te svakodnevni govor Židova u povijesti. No, do 5. stoljeća pr. Kr. hebrejskom se u Judeji pridružio aramejski kao svakodnevni govor. Hebrejski je ostao liturgijski jezik, a aramejski je bio jezik

¹ Ivan 2,1-12

² Philo Aleksandrijski (3. st. pr. Kr.) — svjedoči o postojanju sinagoga u Aleksandriji i drugim mjestima dijaspore; Josip Flavije (1. st. po. Kr.) — opisuje sinagoge u više od 18 gradova, uključujući Tiberiju, Doru i Cezareju, kao ključna mjesta židovskog religijskog i društvenog života.

svakodnevice. Hebrejski su poznavali uglavnom svećenici, književnici, farizeji i učitelji, i oni su prevodili tekst na aramejski svojim sunarodnjacima. Možemo, na temelju daljnjeg teksta, pretpostaviti da je i Isus pročitao te preveo tekst.

DIREKTNO U LICE

3. (Luka 4,17) „Pruže mu svitak proroka Izaije. Kad razmota taj svitak nađe mjesto gdje je bilo pisano... “

3.1. Čitamo da su Isusu pružili svitak da pročita. U ono vrijeme nisu postojale knjige kakve mi poznajemo, već samo svitci koji su bili brižno odloženi na posebno mjesto. Onaj koji je bio zadužen za sinagogu (predsjednik) izvlačio bi svitak koji se po rasporedu trebao čitati određene subote. Tko bi čitao iz svitka? Najčešće rabbi, učitelj, a ako sinagoga nije imala rabbia, onda bi čitao netko tko je bio uvažen u zajednici, smatran mudrim i dostojnim tumačenja odlomka iz Tore. Znamo iz teksta da su Isusovi sumještani bili upoznati s onim što je on činio u njihovoj okolini i da je poučavao po sinagogama. Isto tako znamo da je Luka ranije zapisao događaj gdje je Isus, kao dječak, ostao u Hramu razgovarati s učiteljima. Na kraju tog opisa Luka kaže: „*A Isus je napredovao u rastu, milosti i mudrosti pred Bogom i pred ljudima*³.“ Po tom stihu možemo pretpostaviti da su njegovi susjedi hvalili njegovu mudrost dok je rastao, i upravo zbog toga on je bio dostojan tumačiti Pismo.

3.2. (Luka 4,18-19) „*Duh je Gospodnji na meni; jer, Gospodin me pomaza. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobođenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje.*“

3.3. Isus čita iz svitka proroka Izaije, i to odlomak iz 61. poglavlja.

3.4. (Luka 4,20) „*Smota svitak, vrati ga poslužniku pa sjede. Oči svima u sinagogi bijahu uprte u njega.*“

3.5. Nakon čitanja čitamo da je Isus „sjeo.“ Ako ovaj događaj gledamo očima naše kulture, lako bismo mogli zaključiti da je jednostavno sjeo među ostale. Ali zašto bi tada sve oči bile uprte u njega? U našim crkvama netko pročita odlomak i vrati se na svoje mjesto, i nitko ga više posebno ne promatra. U židovskoj kulturi toga vremena običaj je bio drugačiji: prije nego bi rabbi počeo poučavati, on bi sjeo na stolicu. Tako je bilo i u Hramu, a vrlo vjerojatno isto načelo vrijedilo je i u sinagogama. Dakle, nakon što je pročitao, Isus je sjeo na mjesto učitelja, spreman tumačiti odlomak, i zato su oči svih bile uprte u njega. Njih je zanimalo što će sada reći u vezi s tekstom koji je pročitao.

3.6. (Luka 4,21) „*Tada im počeo govoriti: 'Danas se to Pismo, koje ste upravo čuli, ispunilo.'*“

3.7. Isus tada daje izjavu koja je jednostavna, ali snažna i šokantna za sve prisutne: „*Danas se to Pismo, koje ste upravo čuli, ispunilo.*“ On nije ulazio u objašnjenje konteksta odlomka, nije tumačio što taj tekst znači za Izrael kao Božji narod, što su inače učitelji radili. Publika je to očekivala, ali on nije slijedio taj put. Umjesto toga, rekao je nešto krajnje neočekivano: „*Ja sam taj o kome Izaija prorokuje.*“ Mogu samo zamisliti tišinu koja je zavladała, osjećaj zbunjenosti, a zatim — otpora i

³ Luka 2,52

neprihvatanja njegove izjave.

3.8. (Luka 4,22) „Svi su mu odobrali i divili se ljupkim riječima što su izlazile iz njegovih usta. Pitali su: 'Nije li ovo sin Josipov?'“

3.9. Mislim da nas ovdje prijevodi „odobrali“ i „divili se“ mogu odvesti u krivom smjeru. Mogli bismo pomisliti da su se njegovi sumještani divili njegovoj mudrosti nakon što je rekao: „*Danas se to Pismo ispunilo.*“ No vjerujem da to nije slučaj. Naime, u nastavku čitamo da su se međusobno propitkivali: „*Nije li ovo sin Josipov?*“ Drugim riječima: „*Zar nije ovo naš susjed Isus, kojega znamo od djetinjstva?*“ Do kraja odlomka vidimo da ga žele ubiti, baciti u provaliju. Dakle, riječi „odobrali“ i „divili se“ u ovom slučaju proturječe samom kontekstu. Bolji prijevod bio bi: „čudili se.“

3.9.1. Zašto su se čudili? Kada je Isus pročitao Izaiju 61, oni su znali da se tu govori o Mesiji kojega će Jahve poslati da izbavi svoj narod. To proročanstvo bilo je sveto i duboko božanske naravi.

3.9.2. U trenutku kada Isus kaže da se to ispunilo danas, oni u srcu misle: „*Ti, koji si rastao s nama, ti, sin Josipov, proglašavaš se Mesijom? Ti tvrdiš da si naš Kralj, naš Osloboditelj, onaj kojega je Izaija navijestio? Kako si samo drzak i bahat da te svete riječi uzimaš za sebe! Pa ti si običan čovjek, seljak iz Nazareta, kao i mi.*“ Oni se nisu divili njegovoj mudrosti, nego su se „čudili“ njegovoj „aroganciji.“ Govorili su među sobom: „*Kako može to reći o sebi? On je lud. Sram ga bilo!*“

PROROK NIJE DOBRODOŠAO U SVOJ KRAJ

4. (Luka 4,23) „Tada im reče: 'Sigurno ćete mi navesti uzrečicu: 'Liječniče izliječi sam sebe! Sve što smo čuli da si učinio u Kafarnaumu, učini i ovdje, u svom zavičaju.'“

4.1. Po Isusovoj reakciji i komentaru možemo zaključiti da ono što sam predložio iznad vjerojatno jest istina. Isus zna da je njegov kraj, u kojem je odrastao, zasigurno čuo o svim čudesima koja je činio u Kafarnaumu i široj okolini. Ali do tog trenutka – barem ovoj publici koja sada gleda u njega – nije bilo poznato da je u njihovom kraju učinio ikakva čudesa. Nakon njihova međusobnog mrmljanja, Isus – poznajući srca svojih susjeda – javno izgovara ono što su oni u sebi mislili. Zašto on to čini? U nastavku vidimo da Isus ima „ideju“ koju želi sprovesti upravo tu, u svome zavičaju. On ih opomenom želi probuditi iz tame u kojoj se nalaze, kako bi ih spasio od sigurne propasti.

4.2. (Luka 4,24) „I nastavi: 'Zaista, kažem vam, nijedan prorok nije dobro došao u svom zavičaju.'“

4.3. Isus, proučavajući Pisma, vrlo dobro poznaje povijest svoga naroda. Zna da „nijedan prorok nikada nije bio dobrodošao u svoj kraj.“ On ovdje samo potvrđuje ono što je očito i što se jasno nalazi u njihovom Pismu.

4.4. (Luka 4,25) „'Uistinu, kažem vam, mnogo bijaše udovica u Izraelu u dane Ilijine kad se na tri godine i šest mjeseci zatvorilo nebo pa zavlada velika glad po svoj zemlji.'“

4.5. Isus se nadovezuje na tu izjavu i daje publici dva primjera. Prvi primjer odnosi se na proroka Iliju (1 Kr 17,1–15), u vrijeme kada je Izrael nekoliko godina gladovao zbog buntovnosti i neposluha prema Jahvi. Narod, kao i kralj koji je tada vladao, nisu ljubili

Jahvu Boga svoga onako kako je zaslužio. Zbog toga prorok Ilija, po Jahvinoj zapovijedi, učini da tri i pol godine ne pada kiša na zemlju. U to vrijeme Ilija je poslan udovici u Sidon. Jahve je blagoslovio tu ženu tako da joj se brašno i ulje čudesno obnavljalo iz dana u dan, i tako su ona i njezin sin imali što jesti tijekom godina suše. Ta žena, iako nije bila Izraelka nego poganka, povjerovala je da je Jahve jedini i pravi Bog.

4.6. Drugi primjer događa se u vrijeme proroka Elizeja (2 Kr 5,1–14). Tada se po zemlji proširila guba, i mnogi Izraelci su oboljeli, a među njima i Naman, general vojske aramskoga kralja. Sluškinja njegove žene, koja je bila Izraelka, reče svojoj gospodarici da se Naman obrati proroku Elizeju i da će ga on ozdraviti. Od svih Židova samo je jedan poganin – Naman – otišao proroku Elizeju i poslušao ga, i on je bio izliječen. Nijedan Izraelac nije bio ozdravljen od gube.

4.7. Zašto je Jahve slao proroke poganima, ili pak pogane prorocima u Izrael? Zato što njegov vlastiti narod nije bio duhovno otvoren prema svome Bogu. Ljudi koje Isus navodi u primjerima bili su otvorena srca i spremni povjerovati Jahvi. A Izrael, kroz cijelu svoju povijest, bio je narod tvrda i neposlušna srca – prema svome Bogu i prema njegovim prorocima. Zato je Jahve činio čudesa tamo gdje je nalazio vjeru i ljubav.

4.8. Isus uzima te primjere iz Pisma da bi dokazao svojim susjedima da su isti kao i njihovi oci iz prošlosti. On im zapravo govori: „*Kao što su vaši oci progonili proroke, tako i vi mene danas odbijate. Vaša srca su tvrda i zatvorena, i zato se čudesa ovdje ne događaju.*“

To je ista poruka koju je Ivan Krstitelj upućivao narodu: „*Nemojte misliti da samo zato što ste Abrahamovi potomci imate pravo baštiniti kraljevstvo Božje*⁴.“ „*Ako vaša srca nisu otvorena da priznaju tko sam ja, onda vi niste autentični potomci Abrahama. Drugim riječima – vi niste pravi Izraelci, oni koji će baštiniti kraljevstvo Božje,*“ govori im Isus.

PLJUSKA GNJEVA

5. (Luka 4,28-30) „**Čuvši to, svi se u sinagogi napune gnjevom, ustanu, izbace ga iz grada i odvedu na rub brijega na kojem je sagrađen njihov grad da ga strmoglave. No on prođe između njih i ode.**“

5.1. Ovdje čitamo i imamo dokaz koliko su zapravo njihova srca bila tvrda prema istini. Možemo li uopće zamisliti kolika je bila njihova mržnja prema Isusu kada su zajedničkim snagama htjeli baciti ga u provaliju i ubiti? Ovdje se ne radi o bilo kome – on nije njima stranac, nego njihov susjed kojeg su gledali kako raste, on je odrastao u toj sinagogi, bio je dio njihove zajednice. Pa ipak, oni odlučuju ubiti jednoga od svojih.

5.2. Nevjerojatna je istina da se zlo, suočeno s dobrotom istine, razotkriva u punini svoga gnjeva. Kada tvrdo srce suočimo s dobrotom, ono eksplodira u mržnji koja želi uništiti to dobro bez obzira na cijenu. Tada nije važno jesi li susjed, brat, sestra, muž, žena, dijete – ništa od toga više ne vrijedi.

5.2.1. Iako je ovaj čin bio akt mržnje motiviran gnjevom koji su Židovi osjećali prema Isusu u tom trenutku, ne vjerujem da je njihova namjera da ga bace u provaliju bila sasvim iracionalna i bez razloga – barem ne u njihovim očima.

⁴ Luka 3,8

Što mislim pod tim? Neki biblijski učitelji tvrde da je njihova odluka bila čisti proizvod zločestog srca koje nije voljelo Boga, pa da u tom trenutku ništa nije bilo bitno: moralni kompas je bio ugašen, bijes je prevladao i svi – njegovi susjedi, oni koji su ga gledali kako raste, rabbi u sinagogi, starješine grada, prijatelji njegove obitelji i rodbina – svi su odlučili baciti ga u smrt. Ja u to ne vjerujem.

Moramo se staviti u cipele jednog Židova toga doba. Svaki Židov bio je odgojen od strane farizeja. A u Bibliji imamo mnogo događaja gdje su farizeji donosili presude: kamenovali ili na druge načine kažnjavali one koje su proglasili hereticima, bogohulnicima ili bludnicima. Farizeji su imali autoritet reći narodu tko, po Mojsijevu Zakonu, zaslužuje kaznu. Mislim da se upravo to ovdje događa. Nakon što je Isus rekao da je on Mesija, Sin Božji, u očima rabbija, predsjednika sinagoge, starješina i naroda, on je postao heretik, bogohulnik. A po Mojsijevu Zakonu, farizeji su imali ovlast reći: „*Isuse, ako ne povučeš svoje riječi, morat ćemo djelovati.*“ Kada Isus to nije učinio, odlučili su ga izvesti do provalije i strmoglaviti ga u smrt.

5.3. Ako je to zaista bio razlog, onda su njegovi sunarodnjaci – iz njihove perspektive – djelovali opravdano. Nama danas se koža ježi kad čujemo da su njegovi vlastiti ljudi to htjeli učiniti, ali moramo shvatiti: oni su odrasli u kulturi gdje je bilo normalno osuditi bogohulnika i kazniti ga smrću. Svi su oni svjedočili takvim događajima, i u dubini srca vjerovali da time što čine – čine dobro i pravedno pred Bogom. Tako su ih učili od malena u farizejskoj tradiciji.

5.4. Mi danas, u civiliziranom svijetu, možda imamo drugačija iskustva. Ali ipak, ako smo revni u govorenju istine – i ovo govorim iz osobnog iskustva – i nama se zna dogoditi da nas pogodi pljuska zla i gnjeva, i to od onih koji su nam najbliži.

5.5. **(Luka 4,30)** „*No on prođe između njih i ode.*“

5.6. Vjerujem da se ovdje radi o nadnaravnom čudu koje je učinio Bog. On je svojim djelovanjem izbavio Isusa od zla koje su mu njegovi susjedi pripremali. Čitamo da je Isus „prošao između njih i umaknuo“. To se moglo dogoditi jedino Jahvinim čudesnim zahvatom.

5.7. Za kraj želim reći ovo: kao što smo vidjeli i kod Isusovih iskušenja, ne postoji broj čudesa koji može promijeniti tvrdo srce – nevjerno srce – u mesno, vjerno srce. Isus je to znao. Znao je stanje srca svojih susjeda i zato je odlučio da u svom kraju ne učini mnoga čudesa.

5.8. Isto tako, Jahve nije poslao proroka Iliju da promijeni srce udovice u Sidonu. Njezino srce već je bilo otvoreno prema njemu. Čudo koje se dogodilo u njezinoj kući bilo je potvrda Jahvine ljubavi prema njoj, a za samu udovicu to je bio jasan znak kome njezino srce pripada.

Nemojmo zaboraviti: u to doba pogani su vjerovali u mnoštvo bogova. A ta je udovica sada spoznala da postoji jedan jedini pravi Bog, i odlučila se njemu predati.

5.9. Želim biti sasvim jasan: mi ne možemo utjecati na plan koji Bog želi provesti kao autor ove realnosti koju je stvorio. Ako imamo vjeru u Boga, to ne znači da će nas blagosloviti hranom kao udovicu u Sidonu, dok drugi gladuju; to ne znači da će nas izliječiti od bolesti ili nas uvijek izbaviti od nevolja u ovom životu. Bog nekoga izliječi, a nekoga ne. On to ne čini jer nekoga voli više od drugih, nego zato što ostvaruje svoje ciljeve i planove unutar realnosti koju je on stvorio.

5.9.1. Znamo iz Evanđelja da apostoli, iako su liječili druge, nisu mogli sami sebe izliječiti ili spasiti od

svojih nevolja. Znamo i da je Isus činio mnoga čudesa, ali nije spasio sam sebe od križa. Zašto? Zato što je Bog Otac, u svojoj suverenosti, odlučio da će se tako odvijati njegova priča. Isus je to znao – i odlučio je biti poslušan Očevoj volji. Tako moramo i mi.

Iako nam se ne sviđa stanje u kojem se nalazimo – bilo bolest ili neka druga nevolja – znamo, zahvaljujući mudrosti koju nam je Isus dao kroz svoje učenje, da nas Bog vodi prema spasenju i vječnom blagoslovu. Patnje ovog vremena nisu ništa u usporedbi sa slavom koja nas čeka u uskrsnuću⁵.

⁵ Rimljanima 8,18; 2 Korinćanima 4,17; Filipljanima 3,20–21; 1 Petrova 5,10; Otkrivenje 21,4; Izaija 25,8; Izaija 26,19; Daniel 12,2–3